

УДК 343.9:340.115

В. М. Дрьомін

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНА МЕТОДОЛОГІЯ В ДОСЛІДЖЕННІ ЗЛОЧИННОСТІ

Методологічні питання становлення й розвитку інституційної теорії злочинності з позицій економічного, соціологічного та політологічного інституціоналізму в останні роки набуває особливої актуальності, оскільки в умовах соціальної дезорганізації й масової аномії відбувається деформація та криміналізація важливих соціальних практик і, відповідно, соціальних інститутів. У точці дотику таких наук, як філософія права, соціологія, політологія, соціальна психологія, кримінологія, можливе глибоке вивчення конкретних механізмів інституціоналізації злочинної поведінки та розробка адекватних соціальних заходів реагування на ці процеси.

Значним здобутком сучасної кримінології є накопичення великого масиву статистичних даних щодо динаміки й структури злочинності, аналіз різних аспектів детермінації та організації профілактичної діяльності. Водночас гостро відчувається дефіцит наукових теорій, які узагальнюють ці процеси та пропонують суспільству нову оцінку кримінальної реальності.

Інституціоналізм не є новітньою концепцією. Ще Е. Дюркгеймом та Р. Мертоном було переконливо доведено, що аналіз девіантної поведінки передбачає вивчення соціальних інститутів, процесу «інституціоналізації порушень інституціональних правил». Формування інституціонального напрямку в правознавстві пов'язується з іменами М. Оріу, Л. Дюгі, Г. Гурвича, П. Сорокіна, Ж. Ренара. Помітне місце в західній науці посідає інституціональний підхід до вивчення злочинності в межах теорії «економіки злочинів та покарань» (Т. Шеллінг, Г. Беккер). У 1992 р. Г. Беккера було нагороджено Нобелівською премією за «поширення сфери мікроекономічного аналізу на низку аспектів людської поведінки і взаємодії». Інтерес до проблем злочинності в контексті інституціональної теорії виявляли лауреати Нобелівської премії М. Фрідмен, Д. Стіглер, Дж. Б'юкенен. Лідером неінституціонально-еволюційної теорії справедливо називають американського вченого, лауреата Нобелівської премії Д. Норта, який створив широку концепцію інститутів та інституціональної динаміки. Для розвитку інституціональної теорії криміналізації суспільства важливо підкреслити, що в основі інституціоналізму Д. Норта знаходиться теорія людської поведінки. У 90-х рр. минулого століття американські кримінологи С. Месснер та Р. Розенфельд обґрунтували «теорію інституціональної аномії».

У радянській кримінології інституціональний підхід до вивчення злочинності в його сучасній інтерпретації не застосовувався, хоча певний інтерес до соціальних інститутів був завжди. Видатний кримінолог А. Яковлев уже в 1985 р. приділив серйозну увагу соціальним інститутам у своїй книзі «Теорія кримінології та соціальна практика», а також у монографіях «Соціологія економічної злочинності» (1988 р.), «Соціологія злочинності (кримінологія): основи загальної теорії» (2001 р.).

В Україні інституціональна теорія як кримінологічна концепція залишається недостатньо розробленою. Окремі проблеми інституціоналізації тіньової економі-

ки досліджувалися В. Поповичем. Про кримінологічні аспекти інституціональної теорії в межах соціологічних досліджень злочинності пишуть С. Гриценко та І. Рущенко.

У Росії інституціональний підхід до вивчення злочинності застосовують Н. Бараєва, С. Барсукова, Л. Гевелінг, Я. Гілінський, С. Глінкіна, В. Єсіпов, В. Колесников, І. Клямкін, Л. Косалс, Ю. Латов, А. Олейник, В. Радаєв, Р. Ривкіна, Г. Сатаров, Л. Тимофеев та інші відомі науковці. Праці вітчизняних і зарубіжних учених мають велике теоретичне й практичне значення. Однак доводиться констатувати, що у вітчизняній кримінології відсутні дослідження злочинності, які враховували б не лише кримінальну ситуацію в Україні, а й кримінологічні аспекти соціально-політичних та економічних реформ, які глибоко змінили інституціональний дизайн суспільства. Заповнити таку прогалину можна за допомогою інституціонального аналізу злочинності.

У 60-х рр. минулого століття в руслі економічного неоінституціоналізму було створено «економіку злочинів і покарань» (economics of crime and punishment). Одним із фундаторів економічного аналізу злочинності абсолютно аргументовано слід вважати американського економіста-кримінолога Т. Шеллінга, який у 1967 р. писав: «Багато принципів вивчення економіки й бізнесу <...> офіційного світу (upperworld) можуть із відповідною модифікацією бути придатними <...> також для вивчення злочинного світу (underworld)» [1].

Концептуалізацію «економіки злочинів і покарань» як напряду неоінституціональних досліджень традиційно пов'язують із публікацією в 1968 р. роботи американського економіста Г. Беккера «Злочин і покарання: економічний підхід» [2]. У своєму аналізі він виходив із того, що злочинці – це не психопатологічні типи й не жертви соціального пригноблення, а раціональні агенти, які передбачувано реагують на наявні можливості й обмеження. Вибір злочинної професії необхідно розуміти як нормальне інвестиційне рішення в умовах ризику й непевності. Звідси постає, що рівень злочинності повинен залежати від співвідношення пов'язаних із нею вигод і витрат (і грошових, і негрошових). Він визначатиметься різницею прибутків від легальної й нелегальної діяльності, вірогідністю бути впійманим і засудженим, тяжкістю покарання тощо.

У 1992 р. Г. Беккера було нагороджено Нобелівською премією з економіки за «поширення сфери мікроекономічного аналізу на низку аспектів людської поведінки і взаємодії, включно з неринковою поведінкою». «Економічний підхід до соціальних питань», – так сам Г. Беккер визначає суть своєї концепції. Він у своїй нобелівській лекції заявив: «Модель раціонального вибору забезпечує найбільш перспективну основу, яку маємо в нашому розпорядженні, для уніфікованого підходу представників суспільних наук до вивчення соціального світу» [3]. Така експансія («економічний імперіалізм») спричиняється уявленням про принципову раціональність людської поведінки.

Принагідно варто зазначити, що інші прихильники економічної теорії злочинності стверджують, що злочинці діють відповідно до позитивних або негативних стимулів, кількість злочинів залежить, таким чином, від приватних і суспільних ресурсів, виділених на правоохоронну діяльність (law enforcement) та інші способи

заборони злочинності [4]. Фундаментальна ідея цієї концепції полягає в тому, що рівень злочинності негативно корелює з альтернативними витратами, з вірогідністю й суворістю покарання, проте позитивно – з вигодами від злочинної поведінки. Потенційні злочинці завбачливо зважують можливий прибуток від злочину, порівнюючи його з можливими втратами від покарання. Вони обирають той вид діяльності, який максимізує їх добробут. Злочини в такому разі розглядають як економічний феномен і диференціюють на дві групи: «злочини з жертвами» та «злочини без жертв». Злочинність і боротьба з нею є протиборством раціональних правопорушників та тих, хто прагне бути ефективною силою правопорядку [5].

Слід зауважити, що економічна концепція злочинності передбачає вивчення впливу на рівень злочинності не лише правових, а й інших інститутів. Як акцентував Г. Беккер, більш ґрунтовним способом заборони злочинності, ніж асигнування на поліцію та в'язниці, є збільшення витрат на поліпшення можливостей легальної зайнятості для підлітків, бідних та інших соціальних груп, найбільш схильних до вчинення злочинів. Це передбачає, зокрема, підвищення якості шкільного навчання, зменшення безробіття, реалізацію політики зміцнення сім'ї. Таким чином, на думку Г. Беккера, злочинність багато в чому залежить від суспільної політики – політики не лише в правоохоронній сфері, а й у галузі освіти та багатьох інших сферах життя суспільства. Покращання цієї політики може істотно вплинути на зниження рівня злочинності [6].

Неоінституціональний підхід до осмислення злочину й покарання спричинив формування низки самостійних концепцій і відображався в «моделі альтернативного вибору» (раціональний злочинець за Г. Беккером), моделі портфельного вибору (раціональний злочинець за А. Ерліхом, Дж. Хейнеке), дилемі покарання (за Дж. Б'юкененом), економічній теорії рекету як нелегальної правозахисної діяльності (за Д. Гамбетте), теорії мінімізації сукупних втрат суспільства від злочинності (модель К. Ескриджа, Л. Філіпса – Р. Воті), мінімізації суспільних втрат від правопорушень (за Р. Андерсеном), максимізації корисності витрат на правоохоронну діяльність (модель М. Рейнолдса), економічних принципах діяльності судової системи (за Р. Познером), позасудовому визначенні покарання та його економічній ефективності (за У. Ландесом) [7; 8]. Інтерес до проблем економіки злочинів і покарань виявляли відомі економісти М. Фрідмен (лауреат Нобелівської премії з економіки 1976 р.), Д. Стіглер (лауреат Нобелівської премії 1982 р.), Дж. Б'юкенен (лауреат Нобелівської премії 1986 р.), У. Ландес, П. Рубін, М. Олсон, Р. Таллок, Л. Туроу, Д. Фрідмен та багато інших.

Інституціоналізм активно проникає в кримінологічну науку, дозволяє знайти цікаві ракурси дослідження злочинності та отримати цінні результати [9]. Водночас очевидно, що одновимірний підхід до злочинності з позиції економічного інституціоналізму не вичерпує повністю всіх можливостей цієї міждисциплінарної методологічної теорії.

У 90-х рр. минулого століття в США сформувалися інституціональні теорії злочинності, які ґрунтуються на соціологічному інституціоналізмі та стали значним кроком уперед у напрямі формування власне кримінології інституціоналізму. Значної популярності набула теорія аномії Е. Дюркгейма, згодом розвинена Р. Мертоном, про що детальніше буде сказано далі.

У 2006 р. за редакцією дослідника Р. Розенфельда було опубліковано фундаментальну монографію «Злочинність і соціальні інститути» [10]. Її авторами стали відомі вчені Г. Бернберг, Б. Сімс, Е. Керрі, Ф. Каллен, Ю. Саволайнен, Т. Годсей, Дж. Каллен.

Варто зазначити, що в США є поширеною інституціональна кримінологічна концепція – теорія інституціональної легітимності. Зокрема, у книзі вченого Г. Лафрі «Втрачаючи легітимність: вулична злочинність і пониження соціальних інститутів в Америці» розглянуто традиційні теорії злочинності та їх здатність пояснити зміни в рівні вуличної злочинності в США в післявоєнний період. Дослідивши дані, що охоплюють понад півстолітній період, Г. Лафрі дійшов висновку, що соціальні інститути є ключем для розуміння хвиль злочинності, які періодично наростають у США. Встановлено, що злочинність зростала одночасно з настанням політичних криз і нестабільності, економічних стресів і сімейної дезінтеграції. Подібні зміни особливо стосувалися расових меншин. Американське суспільство реагувало на це інвестиціями в кримінальну юстицію, освіту та інститути соціального забезпечення. На думку Г. Лафрі, стабілізація традиційних соціальних інститутів і вплив на них нової фінансової політики спричинили певне зниження рівня злочинності в 90-х рр. [11].

Аномічна теорія Р. Мертона, на думку Г. Лафрі, також не може пояснити сплеск злочинності в певний час, оскільки передбачає, що інституціональна аномія – це постійна та стабільна ознака американського суспільства. Економічні теорії не спроможні дати подібне пояснення через незрозумілий парадокс «злочину посеред достатку», характерний для сплесків злочинності в періоди економічного зростання. Культурологічні теорії девіантності також не можуть дати вичерпну відповідь на запитання про те, чому кількість злочинів варіюється та чому час від часу підвищувався рівень злочинності, особливо серед молодих афроамериканців чоловічої статі, а потім стабілізувався, якщо припустити, що в суспільстві існує постійний «нижчий клас». Г. Лафрі дійшов висновку, що найбільш чітко теоретичне пояснення може дати концепція втрати інституційної легітимності. На його погляд, політичні, економічні та сімейні інститути регулюють злочинність шляхом зменшення мотивації окремих осіб та посилення формальних і неформальних соціальних контрольних механізмів. Соціальні зміни, які призвели до втрати довіри до політичних інститутів, колективні дії та протести, економічна нерівність та інфляція, економічні й ідеологічні проблеми в американській сім'ї є серйозною загрозою для інституційної легітимності, а отже, можуть пояснювати зміни в рівні злочинності впродовж певних періодів часу. Крім того, Г. Лафрі вважає, що за забезпечення стабільності в суспільстві відповідають три основні види інститутів: політичні інститути (під час прийняття законів і здійснення кримінального правосуддя), економічні інститути (дають людям можливість задовольняти їх матеріальні потреби) та переважно сімейні інститути. Констатуючи кризу легітимності в усіх згаданих інститутах, Г. Лафрі саме нею пояснює сплеск злочинності, зазначаючи, проте, що зміни в одному спектрі інститутів неминуче зумовлюють зміни в інших [12].

Теорію Г. Лафрі сприйняло багато вчених. Її було застосовано, зокрема, для дослідження зовнішніх чинників, що впливають на природу вбивств. У цій теорії

увагу акцентовано на тому, що порівняно із соціальними умовами в 70-х і 80-х рр. минулого століття зараз збільшилася небезпека, пов'язана зі втратою легітимності сімейних інститутів (розлученням, самотнім вихованням, підвищеною трудовою зайнятістю жінок) [13].

Теорія легітимності, яку запропонував Т. Тайлер як розвиток концепції Г. Лафрі, передбачає, що сприйняття легітимності відіграє основну роль у переконанні добровільно дотримуватися правових норм. Люди дотримуються цих норм тому, що вважають це легітимним, а не тому, що бояться покарання. Творці права та його виконавці досягали набагато більшого в створенні правових систем, що заслуговують на повагу, ніж під час посилення санкцій. На думку Т. Тайлера, люди виконують положення закону тому, що вони вірять у легітимність відповідної влади [14].

Аналізуючи інституціональну легітимність, Б. Харкорт пише, що люди реагують на справедливість інститутів і процедур: поведінка окремої особи відображає, як кожна людина сприймає інститути соціального контролю. Коли такі інститути та процедури вважаються справедливими, люди виконують правила, передбачені ними [15].

Б. Форт вказує на те, що злочинність сигналізує про ослаблену легітимність державних норм: про втрату почуття обов'язку й законності, про нездатність співвідносити суспільну мораль та особисті інтереси. Однак, як зауважує Б. Форт щодо ситуації в США, це не стосується втрати найважливіших цінностей суспільства. Злочини вчиняються переважно для того, щоб досягти матеріального успіху або уникнути фінансових проблем. Не бути бідним – мета всього американського суспільства. Злочинці досягають її офіційно забороненим способом, який, проте, набув широкого застосування. Легітимність формальних правових норм поведінки послаблюється саме тому, що вони перешкоджають досягненню мети «не бути бідним». Таке сприйняття, безумовно, послаблює стримувальний ефект збільшення санкцій [16]. У подібній інтерпретації теорія інституціональної легітимності загалом не суперечить теорії інституціональної аномії, проте зачіпає інший пласт існування й функціонування соціальних інститутів.

Сформульовані соціологами положення знаходять підтвердження в реальному житті: деінституціоналізація державних інститутів відбувається за рахунок проникнення кримінальних практик у їх діяльність. Ми вважаємо, що багатомільйонна армія колишніх і чинних делінквентів під час своєї «практичної» діяльності цілком може вплинути на сутнісне буття того чи іншого соціального інституту. Мільйони осіб, які побували в місцях позбавлення волі, і сучасних злочинців є носіями особливої ідеології, заснованої на специфічних соціальних цінностях та установках. Тісний взаємозв'язок неправових (зокрема кримінальних) і правових практик відображає наше уявлення про злочинність як життєдіяльність людей в умовах інституціоналізованих «дозволів» і заборон.

Будь-яке дослідження, спрямоване на вивчення злочинності в контексті теорії соціальних інститутів, безумовно ґрунтується на вивченні конкретного інституціонально-правового простору, внаслідок чого його зміст відображає національну й регіональну специфіку досліджуваних об'єктів. Разом із просторовим у цьому випадку важливим є часовий чинник, оскільки інституціональний дизайн суспіль-

ства, на відміну від властивостей людини як біологічної істоти, перебуває в рухомому, динамічному стані.

Отже, інституціональний підхід до вивчення злочину й покарання є питанням методологічним, а інституціональні теорії, з позиції яких тлумачать злочинність, обов'язково відображають не лише загальні закономірності, а й специфіку місця та часу соціального буття, наповнюються різним змістом. З огляду на це варто зазначити, що сліпе запозичення концепцій, адаптованих до умов різних країн та історичних періодів, є безумовно контрпродуктивним, проте освоєння методологічного підходу, розробленого в контексті цих концепцій, може дати цінний інструментарій для наукового пошуку й важливих практичних рішень у протистоянні злочинності. Це особливо важливо в умовах пострадянських країн, які з історичного погляду миттєво опинилися на «руїнах» не лише свого соціального устрою, а й багатьох наукових, зокрема кримінологічних, догматів.

Завдання, які має вирішити інституціональна методологія, виходять за межі тієї чи іншої конкретної науки. Презентовані наукові погляди з усією очевидністю свідчать, що злочинність, яка виявляється в тих або інших різновидах людської поведінки, забороненої кримінальним законом, проте тісно пов'язаної з життям соціуму, є лише однією зі складових соціальних інститутів. Очевидно, що ні кримінологія, ні соціологія, ні економіка не зможуть самостійно охопити весь комплекс проблем, пов'язаних із функціонуванням соціальних інститутів та інституціоналізацією соціальних кримінальних практик. Злочинність за своїми якісними й кількісними характеристиками, територіальною поширеністю, соціально-демографічними ознаками осіб, «втягнутих» у неї, являє собою стійке соціальне явище, яке розвивається відповідно до логіки розвитку суспільства в цілому.

Суперечності й невідповідності в інституціональній системі реформованого суспільства, виступаючи важливим джерелом неправових практик, поступово втягують кримінальні практики у свою орбіту, роблячи елементом інституціональної системи суспільства. Злочинність не просто вплітається в сучасні трансформаційні відносини; відбувається активний процес інституціоналізації окремих видів кримінальних практик, тобто перетворення злочинності на стійкий феномен, який постійно відтворюється та, інтегруючись у формовану систему суспільних відносин, стає нормою поведінки. В основі утворення «неформальних» інститутів перебувають неправові та переважно кримінальні практики. Саме в межах неформальних відносин, заснованих на спільній злочинній діяльності, створюються умови для виникнення більшості «тіньових», «неформальних» або «кримінальних» інститутів, які претендують на своє місце в легальній системі організації суспільства. Очевидно, що вітчизняна кримінологія не може впродовж багатьох десятиліть ґрунтуватися на теоретичних постулатах, сформульованих ще в роки «боротьби з імперіалізмом». Нині стан теоретичної думки в кримінології характеризується пошуком та обґрунтуванням нових концепцій причин і протидії злочинності. Однією з таких методологічних теорій може стати інституціональна теорія злочинності та криміналізації суспільства, яка має, на нашу думку, величезний практичний потенціал.

Література

1. Schelling T. Economic Analysis and Organized Crime / T. Schelling // U.S. The president's commission on law enforcement and administration of justice. Task force report: organized crime. Annotations and consultants paper. – Washington, 1967. – P. 114-126.
2. Becker G. Crime and punishment: an economic approach / G. Becker // Journal of Political Economy. – 1968. – Vol. 76. – № 2. – P. 169–217.
3. Becker G. The Economic Way of Looking at Life / G. Becker // Nobel Lecture. – 1992. – P. 27.
4. Ehrlich I. Crime and punishment / I. Ehrlich // The New Palgrave: A Dictionary of Economics / ed. by J. Eatwell, M. Milgate, P. Newman. – L., 1987. – Vol. 1. – P. 721–724.
5. Becker G. Rational Addiction and the Effect of Price on Consumption / G. Becker, M. Grossman, K. Murphy // The American Economic Review. – 1991. – May. – P. 237–241.
6. Becker G. Crime and punishment: an economic approach / G. Becker // Journal of Political Economy. – 1968. – Vol. 76. – № 2. – P. 169–217.
7. Латов Ю. Экономическая теория преступлений и наказаний («экономические империалисты в гостях у криминологов») / Ю. Латов // Вопросы экономики. – 1999. – № 10. – С. 60–75.
8. Латов Ю. Экономика вне закона: очерки по теории и истории теневой экономики / Ю. Латов. – М.: Московский общ. науч. фонд, 2001. – 281 с.
9. Энторф Х. Преступность с экономической точки зрения: факты, теория и статистика / Х. Энторф // Politeconom (Политэконом). – 1997. – № 1. – С. 56–63.
10. Crime and Social Institutions / ed. by R. Rosenfeld. – Ashgate Publishing Co., 2006. – 549 p.
11. Lafree G. Losing Legitimacy: Street Crime and the Decline of Social Institutions in America / G. Lafree. – Westview Press, 1998. – 240 p.
12. Lafree G. Losing Legitimacy: Street Crime and the Decline of Social Institutions in America / G. Lafree. – Westview Press, 1998. – 240 p.
13. Miethe T. Rethinking homicide: exploring the structure and process underlying deadly situations / T. Miethe, W. Regoeczi, K. Drass. – Cambridge University Press. – 2004. – 230 p.
14. Tyler T. Why People Obey the Law / T. Tyler. – Ed. 2. – Princeton University Press. – 2006. – 299 p.
15. Harcourt B. Capers B. Crime, Legitimacy, and Testifying Paper presented at the annual meeting of the Law and Society Association / B. Harcourt. – Berlin: TBA, 2007. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.allacademic.com/meta/p177422_index.html.
16. Forst B. The Socio-economics of Crime and Justice / B. Forst. – M.E. Sharpe, 1993. – 158 p.

Анотація

Дрьомін В. М. Інституціональна методологія в дослідженні злочинності. – Стаття.

У статті розглядаються методологічні питання становлення й розвитку інституціональної теорії злочинності з позицій економічного, соціологічного та політологічного інституціоналізму. Обґрунтовується висновок, що інституціональний підхід до злочинності в цей час набуває особливої актуальності, оскільки спосіб життя, стандарти поведінки людини формуються в межах соціальних інститутів, в основі яких лежать соціальні практики. В умовах соціальної дезорганізації й аномії відбувається деформація та криміналізація соціальних практик і, відповідно, соціальних інститутів.

Ключові слова: злочинність, інституціональна криминологія, кримінальні практики.

Аннотация

Дрьомин В. М. Институциональная методология в изучении преступности. – Статья.

В статье рассматриваются методологические вопросы становления и развития институциональной теории преступности с позиций экономического, социологического и политологического институционализма. Обосновывается вывод, что институциональный подход к преступности в настоящее время приобретает особую актуальность, так как образ жизни и стандарты поведения человека формируются в рамках социальных институтов, в основе которых лежат социальные практики. В условиях социальной дезорганизации и аномии происходит деформация и криминализация социальных практик и, соответственно, социальных институтов.

Ключевые слова: преступность, институциональная криминология, криминальные практики.

Summary

Dryomin V. N. Institutional methodology in studying crime. – Article.

In this article the author examines the methodological issues of formation and development of the institutional theory of crime in terms of economic, sociological and political institutionalism. The conclusion is made that the institutional approach to crime is currently gaining particular importance, given that the lifestyle and behavioral standards are formed within the framework of social institutes, which are based on social practices. Under the conditions of social disorganization and anomie, social practices are being deformed and criminalized, as consequently are the social institutes.

Key words: crime, institutional criminology, criminal practices.

УДК 343.9(477)

Є. М. Блажівський

КРИМІНОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ЗЛОЧИННОЇ ПОВЕДІНКИ

Постановка проблеми. Проблеми протидії та запобігання злочинній поведінці членів суспільства завжди були актуальними. Особливої актуальності ці проблеми набувають у періоди швидких і докорінних соціальних змін. Тим часом у кримінології й дотепер не розв'язані важливі теоретико-методологічні проблеми, серед яких слід звернути увагу насамперед на проблематику проведення кримінологічного аналізу злочинної поведінки. На сьогодні дискусійними залишаються визначення такої поведінки, фактори, що її обумовлюють, засоби кримінально-правового та кримінологічного забезпечення протидії цьому негативному явищу.

Аналіз стану дослідження проблеми. Вивченню проблем протидії та запобігання злочинній поведінці присвячено роботи О.М. Бандурки, Ю.В. Бауліна, І.Г. Богатирьова, В.І. Борисова, В.В. Голіни, Л.М. Давиденка, І.М. Даньшина, О.М. Джужи, А.П. Закалюка, В.С. Зеленецького, А.Ф. Зелінського, О.Г. Кальмана, О.М. Костенка, О.М. Литвака, О.А. Мартиненка, В.М. Поповича, О.Б. Сахарова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація, В.М. Трубникова, В.О. Тулякова, В.П. Філонова, П.Л. Фріса та інших учених. Однак і дотепер нерозв'язаними залишаються багато питань, пов'язаних із кримінологічним аналізом злочинної поведінки.

Злочин є системою, яка підпорядковується дії певних закономірностей. Вони різні за суттю, вихідними засадами, динамікою формування й функціонування. Зазнаючи впливу з боку окремих факторів соціального середовища, психологічних підструктур особистості, її мотиваційної сфери тощо, вони динамічно трансформуються та впливають на інші елементи механізму індивідуальної злочинної поведінки. Тому їх визначення, опис та аналіз крізь призму названого механізму виступають важливими прикладними завданнями нашого дослідження.

Постановка завдання. З метою правильного, методично й методологічно зваженого розгляду проблем, що потребують аналізу, необхідно підготувати понятійний апарат, який буде використовуватись для опису відповідних явищ і процесів. Насамперед це стосується понять «механізм» і «поведінка», що мають важливе теоретичне значення з точки зору предметної сфери дослідження.